

УДК 331.5

А. В. Карпенко

кандидат економічних наук, доцент,

Н. М. Карпенко

кандидат наук з державного управління, доцент

О. І. Сенік

Запорізький національний технічний університет

РОЛЬ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В ПЕРІОД РОЗБУДОВИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

У статті обґрунтовано провідну роль соціальної відповідальності у формуванні та забезпеченні сталого розвитку національної економіки. Узагальнено визначення понять соціальної відповідальності та соціальної відповідальності бізнесу. Визначено основні перешкоди у формуванні та розвитку соціальної відповідальності в Україні й обґрунтовано напрями щодо їх подолання.

Ключові слова: відповідальність, економіка, соціальна відповідальність, держава, людина, бізнес, суспільство.

I. Вступ

Глибинні кризові явища, що сформувалися протягом незалежності України, не знайшли протягом тривалого періоду передумов для свого вирішення. Зокрема, проголошені в Конституції України положення, що людина, її життя та здоров'я, чесність і гідність, недоторканість та безпека визнаються найвищою соціальною цінністю [13], вказують на низку положень соціальної відповідальності держави в межах визнання її як демократичної, соціальної та правової. Проте у вітчизняній економіці відсутня платформа для діалогу між урядом, бізнесом та громадськістю, що не дозволяє узгодити діяльність для побудови ефективної ринкової економіки та демократичного суспільства.

Упродовж кризи 90-х рр. ХХ ст. і понині була втрачена й не поновлена відповідальність як моральна цінність [7], що підтверджують дослідження науковців Інституту економіки промисловості [10, с. 67], які обґрунтовують поширення безвідповідальності, аномії, морально-ціннісної деградації, бездуховності та споживачтва в Україні. Тому у вітчизняній практиці "...сама соціальна відповідальність може і має стати об'єднуючою національною ідеєю, без якої неможливо знайти вихід із затяжної системної кризи, що охопила всі сторони суспільного життя" [8, с. 5].

У сучасних умовах євроінтеграційних процесів для України особливо стрімко зростає потреба в закріпленні соціальної відповідальності, забезпеченні їй гідного місця в системі суспільних відносин і перетворенні на усвідомлену та застосовану норму. Адже в міжнародних прогресивних соціальних системах реалізація соціальної відповідальності забезпечує

успішний, раціональний, орієнтований на людину сталий розвиток із застосуванням правових, соціокультурних, дисциплінарних та ментальних важелів впливу [10, с. 16].

Теоретичні положення та проблеми практичної реалізації соціальної відповідальності, зважаючи на підвищений інтерес до неї в суспільстві, досліджували багато вчених та науковців, серед яких Л. Абалкін, О. Амоша, В. Гришук, О. Грішнова, М. Дейч, А. Колот, Ф. Котлер, О. Лазоренко, О. Новікова, Ю. Хаустова, В. Шаповал та ін. Проте, незважаючи на глибину досліджень, до сьогодні відсутнє одностайне розуміння поняття соціальної відповідальності, обмежене повноцінне сприйняття суспільством та поширення у вітчизняній економіці, залишається неефективною її мотивація, не вдається встановити взаємну відповідальність влади, бізнесу та громадських інститутів. Це все й посилює актуальність пізнання та утвердження природи соціальної відповідальності як базової умови закріплення соціального порядку.

II. Постановка завдання

Метою статті є дослідження теоретичної суті та практичних інструментів реалізації соціальної відповідальності в системі суспільних відносин в Україні.

III. Результати

Соціальна відповідальність є фундаментальною основою всієї системи відносин та невід'ємним елементом у макросистемі людина – держава – суспільство. Вона визначає рівень культури й моральні якості окремої людини та суспільства, якість відносин між суб'єктами бізнесу, громадськості та держави, тобто забезпечує передумови сталого розвитку людини та бізнесу й соціально-економічного розвитку країни. Соціальна відповідальність як прояв збалансованого та цілісного розвитку передба-

чає поступове об'єднання в єдину самоорганізуючу систему економічної, екологічної й соціальної сфер діяльності.

Соціальна відповідальність складається зі словосполучення: “соціальний – пов'язаний із життям і стосунками людей у суспільстві; суспільний, громадський” та “відповідальність – покладений на когось або взятий на себе обов'язок відповідати за певну ділянку роботи, справу, за чиїсь дії, вчинки, слова” [18]. Тобто соціальну відповідальність можна визначити як покладений на когось або взятий на себе обов'язок, пов'язаний із життям і стосунками людей у суспільстві, відповідати за певну ділянку роботи, справу, за чиїсь дії, вчинки, слова.

Розвиток теорії соціальної відповідальності забезпечили з 50-х рр. ХХ ст. погляди зарубіжних учених-дослідників: Г. Боуена, К. Девіса, А. Керолла, М. Фрідмена та ін. Протягом тривалого періоду відбувалися зміни у формуванні та сприйнятті положень соціальної відповідальності, що відображалось у таких концепціях: базова бізнес-стратегія; економічна відповідальність; концепція обов'язків; концепція “стейкхолдерів”; корпоративна відповідальність; добровільна концепція; концепція проактивності; відповідальність бізнесу; відповідальність бізнесменів; корпоративна сприйнятливість; корпоративне громадянство тощо [1; 22, с. 287]. Вказані концепції змінювали одна одну й акумулювали в собі попередні, проте лише у 1999 р. у світовій практиці відбулось затвердження в завершеному вигляді основних положень соціальної відповідальності. Провідну роль у цьому відводять К. Аннану [5], який закликав залучитись до впровадження в життя принципів соціальної рівності й збереження зовнішнього середовища, реалізації соціальної відповідальності.

Соціальну відповідальність у літературі переважно пов'язують з корпоративною соціальною відповідальністю, проте це справедливо лише з тих позицій, що зайнятість персоналу в корпоративному секторі світової економіки та обсяги його впливу є дуже значними. Однак,

узагалі соціальна відповідальність є фундаментальною проблемою, яка значно ширше від тематики корпоративної соціальної відповідальності, оскільки корпорація організовує свою діяльність заради зростання прибутків, а її соціальна відповідальність має побічний характер [9, с. 20–21]. Тобто такий рівень соціальної відповідальності є неповноцінним і не відображає загальної сукупності суспільних інтересів.

Корпоративна соціальна відповідальність стримується наявністю конфлікту двох самостійних сторін діяльності – господарської (економічна сфера) і соціальної (етична сфера); її визначають як: 1) діяльність, що спрямована на максимізацію прибутку підприємств; 2) діяльність, що включає захист і підвищення добробуту суспільства [12, с. 197]. Відповідно ця відповідальність не здатна повноцінно забезпечити реалізацію принципів соціальної відповідальності без якісної взаємодії з іншими відповідальними учасниками: державою, людиною та суспільством.

Про глибину відносин, яка має формуватись у цілому в суспільстві й забезпечувати високий рівень відповідальності, вказує у своїй праці відомий вітчизняний науковець А. М. Колот. На його думку, соціальна відповідальність – це “складне суспільне явище, комплексна характеристика якого передбачає з'ясування його природи, виокремлення суб'єктів, об'єктів, компонентів (видів), місця в системі цінностей людини та суспільства загалом” [20]. Тобто у визначенні закладено основи для вивчення й аналізу соціальної відповідальності, для подальшого розуміння та можливостей використання на благо суспільства.

Багатогранність і багатоаспектність соціальної відповідальності виявляється в усій системі суспільних відносин, що характеризує певний тип поведінки, відтворює рівень культури та моральні якості людини й суспільства [10, с. 29]. В економічній літературі сутність соціальної відповідальності є широко описаною (табл. 1).

Таблиця 1

Визначення поняття “соціальна відповідальність”

Автор, джерело	Визначення	Риси, рівень відповідальності
І. Г. Савченко [16, с. 55]	Це форма регуляції соціальної поведінки, що має дихотомічний характер та означає сумлінне, відповідальне ставлення людини, посадової особи, органу державної влади до своєї діяльності (поведінки)	Пріоритетом та основою є соціальна відповідальність держави перед суспільством та людиною
В. К. Гришук [6, с. 52]	Це соціальне явище, що являє собою добровільне та свідоме виконання, використання й дотримання суб'єктами суспільних відносин, приписів, соціальних норм, а у випадку їхнього порушення – застосування до порушника заходів впливу, передбачених цими нормами	Пріоритетною визнана соціальна відповідальність суспільства
Р. Л. Хачатуров [21, с. 51]	Це дотримання суб'єктами суспільних відносин вимог соціальних норм, а у випадках безвідповідальної поведінки, що не відповідає вимогам норм чи порушує суспільний порядок, вони зобов'язані нести доповнюючий обов'язок особистого чи майнового характеру	Рівність у взаємодії соціальної відповідальності суб'єктів суспільних відносин і держави
О. Ф. Плахотний [15, с. 8]	Це поєднання двох форм (видів) відповідальності: 1) відповідальність як реакція суспільства на поведінку індивіда (суспільна відповідальність); 2) відповідальність як система відповідей індивіда на вимоги суспільства (особиста відповідальність)	Взаємна соціальна відповідальність між суспільством та індивідом
М. Н. Семякін [17, с. 85]	Це обов'язок індивіда виконувати відповідні політичні, юридичні та моральні вимоги, які встановлюються суспільством, державою чи колективом	Пріоритетність соціальної відповідальності людини

З наведених визначень чітко прослідковується, що соціальна відповідальність відображає діалектичний взаємозв'язок між особистістю та суспільством, який характеризується взаємними правами й обов'язками з виконання приписів соціальних норм і застосуванням різноманітних засобів впливу в разі її порушення. Тобто це засвідчує, що держава й людина є

суб'єктами соціальної відповідальності, які взаємодіють безпосередньо між собою та через бізнес (підприємства). Це й доводить, що соціальна відповідальність є певною системою відносин, яка формується та виявляється на різних рівнях: особистості, бізнесу (підприємства) та держави (рис. 1).

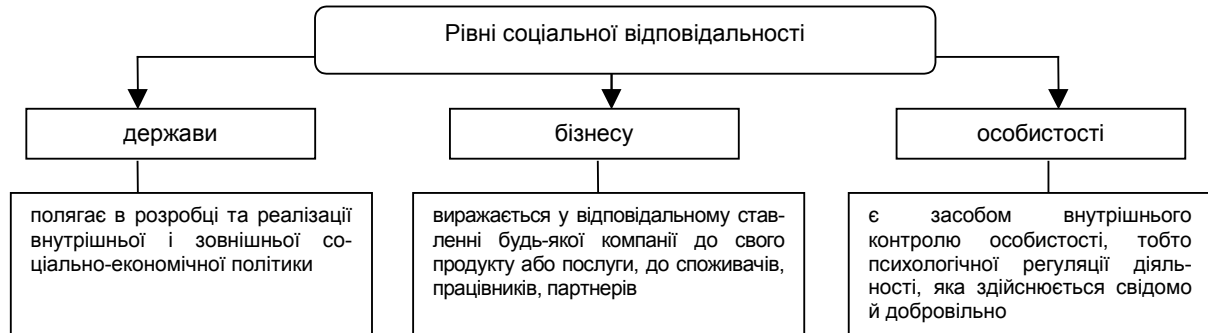

Рис. 1. Рівні соціальної відповідальності

Про важливість науково-практичного обґрунтування й ефективної реалізації концепції формування та розвитку соціальної відповідальності для науки й практики на всіх рівнях вказано в праці [8, с. 5]. Глибина дослідження окремих рівнів соціальної відповідальності й намагання створити їх ієрархію привело до таких висновків: пріоритетним у соціальній відповідальності є державний рівень, однак він визначається первинною відповідальністю особистісного рівня (людини).

Зокрема, О. А. Грішнова зазначає, що “основоположне, інтегруюче, визначальне значення має державний рівень... в особі її законодавчих і виконавчих органів” [8, с. 5]. Соціальна відповідальність держави виявляється в забезпеченні утвердження демократичних засад у суспільстві, зміцненні політичної культури, формуванні конструктивної опозиції, становленні партнерських відносин між гілками влади та підвищенні рівня довіри до влади [3, с. 14; 8, с. 6]. Своєрідним способом обмеження політичної влади держави в її відносинах з людиною має виступати взаємна відповідальність, що полягає в прийнятті державою конкретних зобов'язань, спрямованих на забезпечення інтересів громадян, наявності реальної відповідальності державних органів та посадових осіб за невиконання їх обов'язків перед суспільством і особистістю. Тобто держава змушена закріплювати в конституції та гарантувати природні права людини, а людина – дотримання своїх обов'язків перед суспільством і державою.

У дослідженні М. Є. Дейч [9, с. 30–32] проблематика соціальної відповідальності представлена з погляду відповідальності людини, оскільки вона є метою, центром і вістрям суспільного, соціально-економічного розвитку, а не економіка. Крім того, оскільки кожен інститут очолює керівник (певна особистість), який згідно зі своїми моральнісними цінностями й переконаннями спрямовує діяльність інституції, важливим і необхідним є виокремлення базової особистої відповідальності. Пріоритетною є сама природа людини як суб'єкта господарювання, де саме духовно-моральнісні її цінності задають координати життєдіяльності. Тобто суспільство, що поєднує окремі особистості доцільно розглядати як один із рівнів соціальної відповідальності. Це підтверджується у праці [10, с. 30], де, крім представлених трьох рівнів соціальної відповідальності, зазначено про наявність четвертого – суспільства.

Отже, загалом соціальна відповідальність заснована, перш за все, на особистісній відповідальності, що реалізує сутнісні цінності людини та визначає соціальну відповідальність суспільства, підприємств і держави при досягненні господарських цілей.

У широкому змісті соціальна відповідальність є певним впливом бізнесу на суспільство [22, с. 6]. Тобто соціальну відповідальність розглядають переважно з позиції бізнесу за групою підходів, кожен з яких має свої переваги й недоліки, проте в цілому зорієнтовані створити загальний позитивний вплив на суспільство (рис. 2).

Рис. 1. Підходи до визначення сутності соціальної відповідальності
Джерело: складено на основі [4; 14]

Жоден з підходів до визначення сутності соціальної відповідальності не є вичерпним і сталим у тривалому часовому вимірі. Вони відображають діаметрально протилежне бачення соціальної відповідальності бізнесу та дають можливість оцінити, наскільки змінилися зв'язки підприємств із суспільством. Найбільш поширеними підходами вважають інструментальний, підхід з позиції соціальних вимог, з позиції політичного впливу та з позиції етики, однак у західному науковому й діловому співтовариствах широко використовують теорію "корпоративного егоїзму", "освіченого корпоративного егоїзму", "розумного егоїзму", в яких головна увага зосереджена на прибутку компанії.

Оскільки соціальна відповідальність бізнесу є добровільним внеском бізнесу в соціальну, економічну й екологічну сфери розвитку суспільства, вона сприяє формуванню позитивної репутації компанії та залученню до цього процесу значної кількості виконавців, де є можливість прояву відповідальності особистості. У сучасних умовах розвитку НТП і зростання вимог до процесу та результатів виробництва, а також системних перетворень відносин власності, лібералізації економічних відносин, процесів формування системи соціального захисту великі компанії перетворюються на нові центри влади, від яких суспільство очікує виконання соціальних функцій порівняно з обсягом його ресурсів [15, с. 25–30].

У світовій практиці Глобальний договір ООН перетворився сьогодні на найбільшу ініціативу

у сфері корпоративного громадянства, що налічує вже понад 10 000 учасників із 145 країн світу, який заохочує компанії та організації підтримувати й інтегрувати в дію 10 універсальних принципів у сфері прав людини, трудових відносин, навколишнього середовища та протидії корупції [19]. Зокрема, за 1993–2013 рр. частка бізнес-осередків, які оприлюднювали звіти соціального формату та сформували власну КСВ-політику, зросла з 12% до 71% найбільших компаній у 41 країнах світу [23, с. 22].

У вітчизняній практиці розвиток соціально відповідального бізнесу започатковано в 2006 р. Представництвом ООН в Україні, яке підтримує діяльність української мережі Глобального договору ООН, що охоплює понад 140 організацій [19]. Інтенсивність заходів соціально відповідального бізнесу (компаній, які робили це постійно) за 2005–2010 рр. зросла з 31,3% до 55% [11]. Однак, ця практика не набула в Україні достатньої поширеності та розмаху через тривалу відсутність такого явища у вітчизняній термінології, інформаційну обмеженість щодо концепції та практики соціально відповідального бізнесу.

Тобто із часу світового проголошення принципів соціальної відповідальності й упровадження її у вітчизняній практиці пройшло вже достатньо часу, однак суттєво ситуація не змінюється. Це пов'язано значною мірою з високим рівнем загальної безвідповідальності в Україні. Зокрема, за висновками науковців, що зроблені на основі соціологічного моніторингу Інституту соціології НАН України й представле-

ні у праці [10, с. 64–67], довіра населення країни до соціальних інститутів є обмеженою, а серед інститутів, що функціонують, фокус довіри сконцентрований у просторі сім'ї (94,4%), релігійних організацій (51,7%), трудового колективу, підприємства (49,0%), а також засобів масової інформації (29,9%). Рівень довіри до центральних та місцевих органів влади, правоохоронних органів і судової системи, Президента та Верховної Ради, громадських організацій, бізнесу, профспілок – на рівні 7,3–15,8%. Разом з тим зростає впливовість на життєдіяльність населення соціальних груп і мереж, а також засобів масової інформації, що є більш значущими, ніж система вищої освіти і трудовий колектив.

Про передумови такого стану речей в Україні свідчить практика недотримання законів, "подвійних стандартів" і корупції, які певною мірою стали реакцією на жорстке, непрозоре та інколи нелогічне обмеження свободи людської діяльності [8, с. 9]. Відповідно суттєві наслідки безвідповідальності в системі суспільних відносин в Україні спричинені ігноруванням правових і соціальних норм, загостренням проблем у відносинах працівників та роботодавців, низьким рівнем конкурентоспроможності та розвитку людського потенціалу тощо.

Сьогодні в системі суспільних відносин в Україні переважає безвідповідальність, про що зазначають 85,4% експертів. Тобто відбувається знецінення прагнення бути соціально відповідальною людиною, оскільки для більшості людей це не має значення на тлі відсутності сприятливого соціального, нормативно-правового, управлінського, духовно-ціннісного та інформаційного простору для закріплення в громадській свідомості позитивного образу соціально відповідальної людини [10, с. 67–68].

Серед негативних наслідків безвідповідальності у вітчизняній практиці однією з найбільших небезпек є падіння престижу чесної праці, прагнення до успіху будь-якими засобами без витрачання зусиль. Це й зумовлює відсутність високої продуктивності праці, інноваційної та трудової активності, прагнення до успіху без трудових зусиль та ще в більшій мірі закріплює умови безвідповідальності, сприяє укоріненню тіньових відносин у трудовій сфері, що, у свою чергу, перешкоджає становленню соціально відповідальної особистості в суспільстві та позначається на її трудовій поведінці.

Вирішення проблем з низькими рівнями відповідальності особистості, бізнесу, держави та суспільства в цілому здатна забезпечити реалізація принципів прозорості соціальної відповідальності. Вона створює передумови для моральної реабілітації бізнес-діяльності в очах громадськості, сприяє взаємодії з державними та громадськими інститутами, гармонізує приватний і загальний інтереси.

Загалом розвиток соціальної відповідальності можна забезпечити при застосуванні ком-

плексу заходів: внести зміни й доповнення до Конституції України та ряду Законів України з визначення й конкретизації положень щодо соціальної відповідальності держави; сформулювати єдині правила ведення бізнесу тільки як соціально орієнтованого та відповідального перед власним персоналом і суспільством; розробити системи економічних та правових механізмів матеріального стимулювання бізнесу для підвищення екологічної відповідальності; сприяти на місцевому та державному рівні розширенню кооперації великого бізнесу щодо впровадження соціальної відповідальності; виробити єдині критерії оцінки ступеня соціальної відповідальності бізнесу; створити механізм суспільного контролю за дотриманням сторонами соціального діалогу взятих зобов'язань і відповідальності за їх виконання; забезпечити реалізацію податкової дисципліни та стимулів для проведення бізнесом заходів з соціальної відповідальності та участі у реалізації соціальних потреб; доопрацювати та прийняти правовий документ з соціальної держави (представити критерії та показники ефективності соціального управління); сприяти здійсненню та фінансуванню наукових досліджень з проблем соціального управління, соціальної відповідальності, людського розвитку; забезпечити подолання зростання соціальної нерівності в суспільстві тощо.

IV. Висновки

Таким чином, соціальна відповідальність є соціальним явищем, що являє собою добровільне та свідоме виконання, використання й дотримання суб'єктами суспільних відносин, приписів, соціальних норм, а соціальна відповідальність бізнесу – добровільний внесок бізнесу в соціальну, економічну та екологічну сфери розвитку суспільства. Тобто соціальна відповідальність виступає як відносно самостійний вид відповідальності, якому притаманні специфічні риси та який визначається сформованим рівнем відповідальності особистості.

Процес упровадження соціальної відповідальності як самостійний та своєрідний напрям покращення соціального розвитку суспільства доцільно розглядати на чотирьох рівнях: особистості, бізнесу, держави та суспільства, що сприяє локальному вирішенню проблем і прогнозуванню соціального розвитку. Провідна роль в ієрархії рівнів соціальної відповідальності належить державі в частині створення справедливих і прозорих правил діяльності всіх суб'єктів та громадян, а також формування ефективної системи контролю. Соціальна відповідальність держави спрацюватиме за наявності та розвитку невідворотних механізмів її застосування, при зміцненні політичної культури, розвитку демократичних засад державного управління, конструктивній опозиції, становленні партнерських відносин між гілками влади та підвищенні рівня довіри до влади.

Важливими сьогодні є підвищення інтересу громадськості до соціальної відповідальності, розробка й інформаційне поширення стратегії розвитку соціальної відповідальності в Україні та створення умов для об'єднання зусиль на рівні особистості, бізнесу, держави та суспільства щодо повноцінного розуміння результативності їх співпраці. До стратегії розвитку соціальної відповідальності необхідно включити на прямих підвищення рівня співпраці підприємств зі стейкхолдерами, зменшення адміністративного тиску місцевих органів влади, поширення позитивного досвіду впровадження програм із соціальної відповідальності, вирішення екологічних проблем, подальшого наукового опрацювання проблеми утвердження системної соціальної відповідальності та пошуку механізмів мотивації до соціально відповідальної поведінки особистості та суспільства, а також соціально відповідальних дій бізнесу та держави. Формування партнерських відносин, які передбачатимуть загальну, консолідовану відповідальність будуть сприяти обмеженню домінування індивідуального й колективного егоїзму. Тобто консолідована відповідальність є більш високою та стійкою за умов найбільш повного збігу інтересів соціальних партнерів, погодженості дій і рівноцінного їхнього внеску в загальну відповідальність.

Список використаної літератури

- Акімова І. Соціальна відповідальність бізнесу: розуміння та впровадження [Електронний ресурс] / І. Акімова, О. Осінкіна, О. Філіпенко, А. Марцінків. – Режим доступу: http://www.un.org.ua/files/Concept_Paper.pdf.
- Амоша О. І. Соціальна відповідальність в контексті розвитку людського потенціалу [Електронний ресурс] / О. І. Амоша, О. Ф. Новікова. – Режим доступу: <http://www.kbuara-kharkov.ua/e-book/putp/2011-1/doc/3/01.pdf>.
- Амоша О. І. Соціальна відповідальність у системі державного управління / О. І. Амоша, О. Ф. Новікова // Вісник ДІТБ. – 2011. – № 15. – С. 11–14.
- Благов Ю. Е. Корпорация как моральный агент / Ю. Е. Благов // Российский журнал менеджмента. – 2006. – Т. 4. – № 4. – С. 93–98.
- Глобальний Договір ООН [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mlsp.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=88867&cat_id=34940.
- Гришук В. К. Соціальна відповідальність: навч. посібник / В. К. Гришук. – Львів : ЛьвДУВС, 2012. – 152 с.
- Грішнова О. А. Соціальна відповідальність в контексті подолання системної кризи / О. А. Грішнова // Демографія та соціальна економіка. – 2011. – № 1 (15). – С. 32–40.
- Грішнова О. А. Соціальна відповідальність – шлях до європейської соціальної держави в Україні / О. А. Грішнова // Соціально-трудова відносинами: теорія та практика : зб. наук. праць / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, ДВНЗ “Київський нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана”; відп. ред. Т. Г. Кицак. – 2011. – № 2. – С. 5–12.
- Дейч М. Є. Становлення та розвиток багаторівневої системи соціальної відповідальності: управлінський аспект: монографія / М. Є. Дейч; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк, 2014. – 352 с.
- Діагностика стану та перспектив розвитку соціальної відповідальності в Україні (експертні оцінки): монографія / О. Ф. Новікова, М. Є. Дейч, О. В. Панькова та ін.; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк, 2013. – 296 с.
- Зінченко А. Г. Корпоративна соціальна відповідальність 2005-2010: стан та перспективи розвитку / А. Г. Зінченко, М. А. Саприкіна. – Київ : Фарбований лист, 2010. – 56 с.
- Карпенко Н. Н. Социальная ответственность: сущность, значение и развитие / Н. Н. Карпенко // Наука и производство Урала : межрегиональный сб. науч. трудов. – Ново-троицк: НФ НИТУ “МИСиС”, 2015. – Вып. 11. – С. 195–198.
- Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
- Курінько Р. Корпоративна соціальна відповідальність: пошуки інтерпретації [Електронний ресурс] / Р. Курінько. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/28804/24-Kurinko.pdf?sequence=1>.
- Плахотный А. Ф. Проблемы социальной ответственности / А. Ф. Плахотный. – Киев : Вища шк., 1981. – 191 с.
- Савченко І. Г. Соціальна відповідальність в контексті розбудови соціальної держави в Україні / І. Г. Савченко // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. : у 2 ч. – Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2005. – № 24. – Ч. 1. – С. 55–63.
- Семьякин М. Н. Источники российского гражданского права: проблемы теории и практики / М. Н. Семьякин. – Москва : Юрлитинформ, 2010. – 389 с.
- Словник української мови : в 11 т. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/vidpovidaljnistj>.
- Сментина Н. В. Соціальна відповідальність вищих навчальних закладів: концептуальний аналіз / Н. В. Сментина, Р. В. Хусаїнов // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія “Економічні науки”. – 2014. – Вип. 9. – Ч. 2. – С. 20–25.
- Соціальна відповідальність: теорія і практика розвитку: монографія / А. М. Колот, О. А. Грішнова та ін.; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. А. М. Колота. – Київ : КНЕУ, 2012. – 504 с.
- Хачатуров Р. Л. Юридическая ответственность / Р. Л. Хачатуров, Р. Г. Ягутян. – Тольятти : ВГУ им. В. Н. Татищева, 1995. – 200 с.

22. Шаповал В. М. Соціальна відповідальність бізнесу в структурі управління економікою : монографія / В. М. Шаповал. – Дніпропетровськ : Державний ВНЗ “Національний гірничий університет”, 2001. – 357 с.
23. The KMPG Survey of Corporate Social Res-

pensibility Reporting 2013 [Electronic resource]. – Mode of access: www.kpmg.com/Global/en?IssuesAndInsights/ArticlesPublications/corporate-responsibility/Documents/corporate-responsibility-reporting-survey-2013-exec-summary.pdf.

Стаття надійшла до редакції 07.09.2015.

Карпенко А. В., Карпенко Н. Н., Сенік О. И. Роль соціальної відповідальності в період розвитку економіки України

В статті обґрунтована ведуча роль соціальної відповідальності в формуванні і забезпеченні устойчивого розвитку національної економіки. Обобщено определение понятий соціальної відповідальності і соціальної відповідальності бізнеса. Определены основные препятствия в формуванні і розвитку соціальної відповідальності в Україні, обоснованы направления относительно их преодоления.

Ключевые слова: відповідальність, економіка, соціальна відповідальність, господарство, человек, бізнес, общество.

Karpenko A., Karpenko N., Senik O. The role of social responsibility in the period of restructuring of economy of Ukraine

The article justifies the leading role of social responsibility in the formation and sustainable development in the national economy. Proved the importance of the existence of social responsibility at all levels (individuals, society, business and government) and a significant impact of targeted social projects along with budget deductions for social needs of the state.

Based on the analysis of theoretical provisions summarized definition of social responsibility and the social responsibility of business. Offered social responsibility be considered at four levels, determining among which is personal responsibility, and in securing democratic foundations in society and the creation of favorable conditions for development of social responsibility, the leading role of the state.

The paper gives analysis of social responsibility in the global and domestic practice. Determined that the growth of social responsibility in Ukraine, though rising, however, is very low in comparison with global trends. The main obstacles in this act general crisis phenomenon in Ukraine that have to overall high level of irresponsibility in Ukraine and the low level of public confidence in social institutions, the depreciation of the desire to be a socially responsible person and loss of prestige of honest work. Accordingly, the significant impact of irresponsibility in the system of social relations in Ukraine is caused by the neglect of legal and social norms, the aggravation of problems in relations of employers and employees, low level of competitiveness and human development and the like.

The article substantiates that one of the main tasks today is to increase public interest in social responsibility, development and information dissemination strategy development of social responsibility in Ukraine and create conditions for joint efforts at the level of the individual, business, state and society on the full understanding of the effectiveness of their cooperation. The formation of partnerships that will provide a common, consolidated responsibility will help limit the dominance of individual and collective egoism, the development of the main components of the social state.

Key words: responsibility, economy, social responsibility, state, people, business, society.